

İŞVEREN ZAVİYESİNDEN İŞÇİ VE İŞVEREN MÜNASEBETLERİ

Şefkati Türkekul

Sümerbank Bakırköy Pamuklu Sanayi Müessesesi Müdürü

İş hayatında en ehemmiyetli yeri alan (İşçi ve İşveren münasebetleri) hakkında bir konuşma yapmamı arkadaşlar istediler. Bu isteğe uyarak şimdi huzurunuzda bulunuyorum. Ve uzun senelerdenberi hayatım işçi arasında geçmiş ve elanda geçmekte olduğu için çok ehemmiyetli gördüğüm bu mevzu hakkında fikir ve düşüncelerimi bir kerre daha açıklamak fırsatına nail olduğumdan dolayı çok memnunum. Bana bu fırsatı veren sayın Profesör Orhan Tuna'ya ve Sendika İdarecilerine ve günün bu saatinde işinden yorgun argın çıkmış ve istirahat saatlerini beni dinlemek için feda ederek buraya toplanmış olan işçi arkadaşlara bu rağbetlerinden dolayı teşekkürler ederim.

Arkadaşlar:

Size işçi ve işveren münasebetleri hakkındaki fikir ve mütalealarımı açıklarken ne bir işveren zümresinin temsilcisi ve ne de ilmi bir tezin müdafaacısı olarak konuşmak niyetinde değilim.

Sade işçi ve işveren arasındaki münasebetlerin iyi bir şekilde idamesi için zarurî gördüğüm bazı mefhumlara temas etmekle iktifa edeceğim.

İşçi ve işverenin müşterek hayatlarında takip ettikleri gaye en çıplak ifadesiyle biri diğerine menfaat sağlamak değil bilâkis bunlardan her birinin kendine menfaat sağlamak istemesi şeklinde hülâsa edilebilir.

Yani, siyasi veya içtimai mahiyette olan teşebbüsler bir tarafa bırakılarak münhasıran iktisadi mahiyet taşıyan teşebbüsler nazara alınacak olursa, herhangi bir işveren yani, sermayedar münhasıran işçiye iş verebilmek ve para kazandırmak için bir işveriyi meydana getirmeyeceği gibi hiç bir işçi de yalnız patrona para kazandırmak için bedava veyahut cüz'i bir ücret mukabilinde çalışmayı düşünmez. Mevcut bir sermayeyi muayyen bir iş sahasına yatırırken sermaye sahibi sermayesinin emniyetini, kurulmuş tesislerin iyi bir halde muhafazasını, mamulâtının rekabete

mütehammil olmasını ve nihayet kendisine muayyen bir gelir temin etmesini ister ki bunda onu haklı görmemeğe imkân yoktur.

Bir an için hepimiz tasarruf ettiğimiz üç, beş lirayı bir araya getirerek bir işyeri meydana getirmiş olsak bizim de o işyerinden ve o işyerinin başına getireceğimiz kimseden yahut, işveren vekilinden bekleyeceğimiz netice şüphe yok ki başka türlü olamayacaktır. Fakat o işyerine parasından sermaye yatırmamış olupta yalnız ücretle çalışan işçinin gayesi ne olacaktır?

İşi yine basit cepheden mütalea edersek o işçinin hedefi de mümkün merteye yorulmadan çok para kazanmak olur ki bu düşünce sermaye sahiplerinin gayesiyle tabii olarak kabili telif değildir.

Fakat her iki zümrenin de gayeleri münhasıran kendilerine menfaat temini olmakla beraber bu gayeye vasılolabilmek için müştereken hareket etmek mecburiyetinde kaldıkları ve birbirinin lehine olarak bazı fedakârlıklara katlanmaları da icap etmektedir. Çünkü herhangi bir iş sahası ve hayatının idamesi ancak sermaye ile emeğin el ele yürümesiyle mümkün olabilir. İşsiz bir sermayedarın kendisine kâr temin edecek bir işi yürütmesi mümkün olmayacağı gibi işyeri olmadan da işçinin kendisine kazanç kapısı bulması mümkün olamaz. Binaenaleyh işveren ve işçiyi hakikat halde sadece menfaatleri çarpışan iki zıt kutup gibi değil yaşayabilmek için hakikî menfaatlerini bir birine müzaheret suretiyle elde edebilecek iki unsur gibi kabul etmek zaruridir.

Binaenaleyh her iki zümrenin de hakikî mânadaki özel menfaatlerinin vücade gelebilmesi karşılıklı bazı feragat ve fedakârlıklara bağlı bulunduğu göre her iki taraf da bu feragat ve fedakârlığı haddi zatında yine kendi istifadesi için yapıyor demektir. Bir insan işinden ve istikbalinden emin olursa, kazancı kendisine geçim zorluğu vermez ise, çalıştığı yerlerdeki sıhhi şartlar müsait olursa, elinde en uygun çalışma vasıtaları mevcut bulunursa ve yapacağı iş kendisine öğretilmiş olursa bu insanın çalışması hiç şüphe yokki bütün bu duygu ve imkânlardan mahrum, iç huzuru olmayan, zayıf ve aciz bir insanınkine nazaran çok daha verimli olur. Bütün bu sayılan şeylerin temini, yani modern makineler, sıhhi işyeri ve tesisat, iyi bir ücret sistemi hiç şüphe yokki işverene munzam bir masraf ve bir külfet tahmil eder. Fakat bu masraf ve külfeti temin edilen yüksek iş verimi sayesinde hasıl olacak munzam kârla mukayese edersek netice muhakkak ki işverenin lehine tezahür eder.

İşverenin bu sahada yapacağı fedakârlık, ancak zahiri bir külfet hattâ hayirseverlik çerçevesinin dahi haricinde mütalea edilmesi gereken, uzak görüş mahsulü iktisadi bir hareket olarak tavsif edilebilir.

oldukları bir vakıa olduğu gibi son harpten yıkılan Alman fabrikalarının tekrar kurulabilmesi ve kendilerine ekmeç kapısının açılması için parasız ve çaresiz kalan patrona işçilerin en asgarî şartlarla arzı hizmet ettikleri ve bu sayede kısa bir zamanda bu fabrikaların tekrar kurulup faaliyete geçmesiyle kendilerinin de refaha kavuştukları görülen hâdiselerdendir.

Binaenaleyh işçi ile işveren arasındaki münasebetlerin karşılıklı anlayış esaslarına dayanması ve birbirlerine cephe alarak yıpratıcı hareketlerden tevakkî etmeleri her iki tarafın da menfaati iktizasındadır.

Durumu hakikî şekliyle göremiyerek istismar edici yollara tevessül edenlere karşı memleketimizde olduğu gibi muhtelif ileri memleketlerde İş Hukuku nizamının her bölümüne şamil kanunlar, tüzükler, yönetmeliklerden müteşekkil mevzuat vardır ve bunlar gerek iş ve gerekse işçinin mükellefiyetlerini kanunî hükümlerle çerçevelemek suretiyle hem fertlerin ve hem de memleketin ekonomik bünyesini koruyucu mahiyettedirler. Fakat şunu da hemen ilâve etmek lâzımdır ki kanunların hayatın bütün safhalarında meydana gelebilecek her türlü suali ihtiva etmeleri kolay değildir.

Binaenaleyh fena niyet sahipleri kaçamak yolları bulmak imkânına malik olabilirler, onun için işveren ve işçi münasebetlerinde her şeyden evvel müşterek gaye üzerinde birleşerek karşılıklı itimat ve hüsnüniyetle hareket etmek hem her iki tarafın hakikî menfaati cabı ve hem de memleket ekonomisinin en büyük bir desteği olacaktır.

İşçi ile işveren münasebetleri arasında en mühim rol oynayan faktör ücret mevzuudur. Ekseri ihtilâflar bu meseleden tehaddüs etmektedir. Filhakika karşılıklı hüsnüniyetle bu da halledilemeyecek bir mevzu değildir. Fakat her iki taraf için de tatminkâr bir esasın daha doğrusu bir anahtarın vaz'ı için memleketin muhtelif bölgelerindeki hayat şartlarına göre asgarî geçim hadlerine tekabül edecek ücretlerin tesbiti ve buna dayanarak muhtelif meslek gruplarına şamil ücret sınıflarının tayini ile Devlet murakabesine tâbi tutulması da işçi ile işveren arasındaki münasebetlerin iyi şekilde idamesine âmil olacağı kanaatindeyim.

Binaenaleyh şahsî mütaleam olarak işveren zaviyesinden işçi ve işveren münasebetlerinde müşterek menfaat birliğine kanaat getirilmek suretiyle karşılıklı anlayış, itimat, sadakat ve icabında feragatin en mühim yapıcı âmil olacağına kani olduğumu belirtmek isterim.